

LÄRARHANDLEDNING

Skulptur efter Skulptur

Handledningen
riktar sig i första hand
till lärare i åk 7–9 och
gymnasiet.

MODERNA MUSEET

Skulptur efter Skulptur

MODERNA MUSEETS lärarhandledningar formuleras med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner och kursplaner i åtanke. Lärarhandledningarna är utformade som stöd inför ett besök på Moderna Museet och kan också användas för att arbeta vidare med utställningen efter museibesöket. Tanken är att ge en grundläggande förståelse för den aktuella utställningen samt ge förslag på övningar och diskussionsfrågor.

I skolans läroplaner står bland annat att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I denna lärarhandledning till *Skulptur efter skulptur* finns flera olika uppgifter och diskussionsfrågor som passar bland annat ämnena bild och svenska. Det finns också en liten ordlista för de begrepp och namn som är färgmarkerade i texten.

Texten är en omarbetad version av utställningsfoldern, skriven av Jack Bankowsky.

Mejla gärna synpunkter till Ylva Hillström, intendent och ansvarig för denna lärarhandledning: y.hillstrom@modernamuseet.se

Alla verk av Katharina Fritsch: © Katharina Fritsch/BUS 2014

Alla verk av Jeff Koons: © Jeff Koons

Alla verk av Charles Ray: © Charles Ray

Foto: Thomas Ruff/BUS 2014; Joshua White/JWPictures.com; Ivo Faber/BUS 2014; Douglas M. Parker Studio, Los Angeles; Nic Tenwiggenhorn/BUS 2014; Beth Phillips; Tom Powel Imaging; Mike Bruce, Gate Studios, London/ Courtesy the Royal Academy of Arts, London

På omslaget: Katharina Fritsch, *Elefant*, 1987

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

FÖR ATT BESÖKET SKA BLI SÅ BRA SOM MÖJLIGT, TÄNK PÅ FÖLJANDE:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken. För att kunna låsa skåpen behövs en femkrona, som sedan kommer i retur.

SKOLMATERIAL

Fråga gärna museivårdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet men bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallarna på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fett på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

Matsäcksplats finns vid entrén på sjösidan (plan 1). Kom ihåg att lämna platsen i gott skick. Ingen förtäring i salarna.

FOTOGRAFERING

Det är inte tillåtet att filma och fotografera i utställningssalarna av upphovsrättsliga skäl.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivårdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

INTRODUKTION

Skulptur efter skulptur för samman verk av Katharina Fritsch (f. 1956), Jeff Koons (f. 1955) och Charles Ray (f. 1953). Dessa tre konstnärer har alla förnyat skulpturen. Den tredimensionella konsten utvecklades under 1900-talet mot allt större upplösning; från abstraktion till 1990-talets rumsliga och sociala experiment. I denna tid har Fritsch, Koons och Ray trotsat konventionerna och skapat skulpturala verk som är öppet återgivande och rent av föreställande. Man kan säga att den konst som visas i *Skulptur efter skulptur* är gjord *efter* det som har beskrivits som skulpturens död, och den är även gjord *efter* i en annan bemärkelse. Den är nämligen ett slags efterbildning av just den konstform som den förnyat. Denna utställning vill berätta historien om hur Fritsch, Ray och Koons har utvecklat 1900-talets formexperiment till en komplex skulptur för 2000-talet.

Charles Ray, *The New Beetle* (Den nya Bubblan), 2006

MELLAN KYRKAN OCH SKYLTFÖNSTRET

Konstens möte med skyltfönstret är ett bärande tema i den moderna konsten. När Jeff Koons epokgörande serie *The New* (här representerad av *Nya Hoover Convertibles*, *Nya Shelton Wet/Drys 5-Gallon*, *Doubledecker* 1981–1987) presenterades på New Museum of Contemporary Art på Manhattan ställdes verken ut i museets skyltfönster på den starkt trafikerade 5th Avenue. Katharina Fritschs *Madonna* (1987) såg dagens ljus på en öppen plats i Münster i Tyskland, med konstnärens egna ord ”mellan kyrkan och skyltfönstret”. Charles Ray har skapat en serie verk som bygger på den vanliga skyltdockan. Rays kommersiella kloner – i utställningen representerade av en version av hans numera legendariska *Höst '91* (1992) – utvecklade **minimalismens** serialitet och **popkonstens** upprepningar och slog in på en väg som ledde bortom den gängse uppfattningen av att konsten i och med minimalismen nått ett slutstadium och inte handlade om något annat än om sig själv.

Jeff Koons, *New Hoover Convertibles, New Shelton Wet/Dry 5-Gallon, Doubledecker* (Nya Hoover Convertibles, Nya Shelton Wet/Drys 5-Gallon, Doubledecker), 1981–1987

Katharina Fritsch, *Madonnenfigur (Madonna)*, 1987

MICHAEL JACKSON OCH BUBBLES

Stjärnan i Koons vittomtalade utställning *Banalität* från 1988, *Michael Jackson och Bubbles* (1988), är en av konstnärens mest minnesvärda skulpturer. Vad skulle kunna vara ett mer passande motiv för popkonstens nutida kung (Koons) än kungen av pop (Jackson)? Vad hade kunnat vara bättre för en konstnär som tagit rollen som den store ”smakutjämnaren”, än att utgå från ett reklamfoto och avbilda en popstjärna och hans tama schimpans som en dramatiskt uppförstorad porslinsfigur? Jeff Koons har sagt att han alltid älskat Michael Jacksons radikalitet; att Jackson skulle göra vad som helst för att kunna kommunicera med människor. Koons själv tycks vara lika radikal. I *Michael Jackson och Bubbles* har han fritt förenat Michelangelos *Pietà* med estetiken hos ett prydnadsföremål från en billighetsbutik för att förmedla magin i sitt motiv. Om Koons har axlat [Andy Warhols](#) mantel har han gjort det inte bara genom att förvandla sig själv till en kändis, utan även genom att tränga in under huden på kändiskulturen. Koons har, med sina egna ord, med *Michael Jackson och Bubbles* skapat en ”gudalik ikon”, men han visar oss också en tragisk figur: Jacksons vitfärgade ansikte föregriper både stjärnans strävan efter att genom operationen uppnå ett ideal och hans för tidiga död.

Jeff Koons, *Michael Jackson and Bubbles* (Michael Jackson och Bubbles), 1988

SPÖKE OCH BLODPÖL

Popkonsten har betytt lika mycket för Katharina Fritsch som för Jeff Koons. På samma sätt som hennes lysande gula *Madonna* (1987) förvandlar en kitschig religiös souvenir till ett genuint föremål att förundras över, är *Spöke och blodpöl* (1988) på en gång en Halloweenkliché och en kuslig uppenbarelse. Konstnären har sagt att hon har eftersträvat en verklighet som är ”verkligare än verklig”, och det är omsorgen om enskildheterna i verken – storleksförhållandena, stiliseringen och utsuddandet av figurativa detaljer – som möjliggör hennes trolleri. Att stöta ihop med Jungfru Maria på väg till bankomaten är utan tvivel avväpnande, och det är det även att se ett spöke.

Katharina Fritsch, *Geist und Blutlache* (Spöke och blodpöl), 1988

FRÅN DET HITTADE TILL DET TILLVERKADE

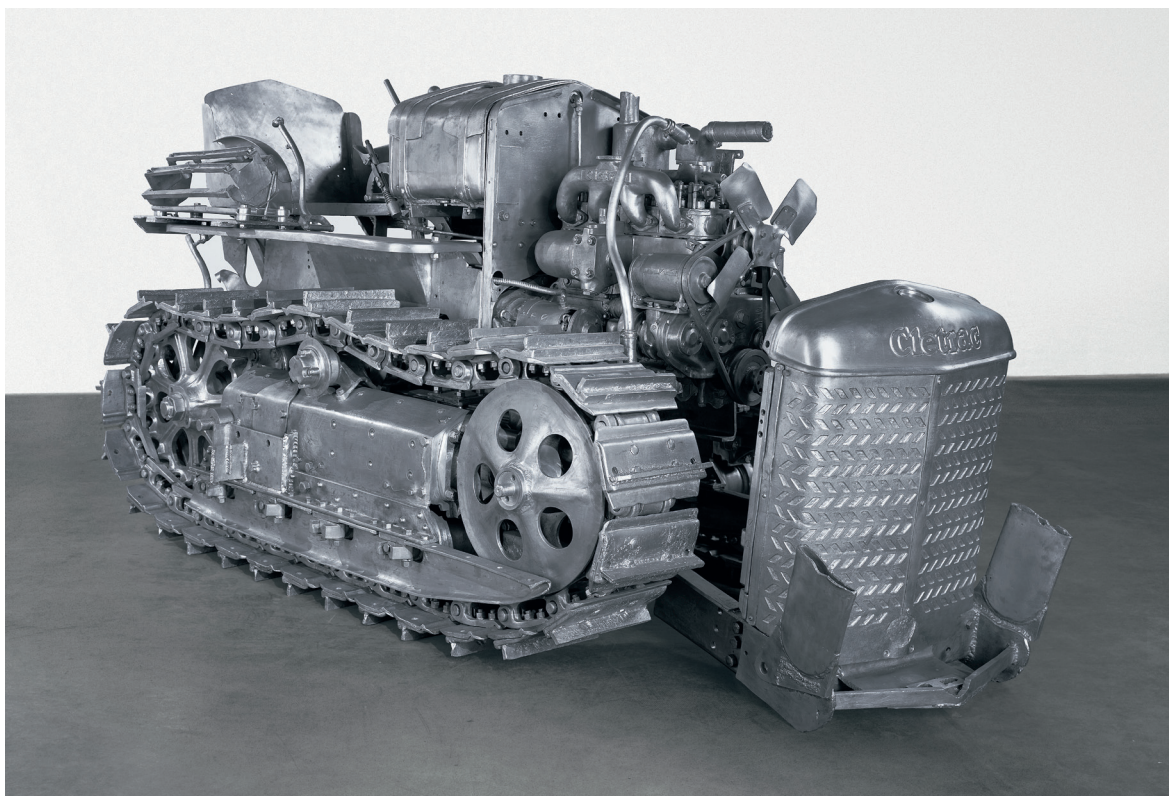
De tidigaste verken i *Skulptur efter skulptur* kan fortfarande uppfattas som readymades, men de är **readymades** som bearbetats radikalt. De hittade föremålen befinner sig långt från **Duchamps** cykelhjul eller pissoar och uppträder i sällsamt omarbetad (om inte fullständigt omgjord) skepnad. Antingen verken är efterbildningar av redan existerande objekt (som Koons glittrande monument *Ballonghund* från 1994–2000 eller Fritschs *Dam med hund* från 2004, som fantasifullt omvandlar ett stycke krimskrams till en skapelse i mänsklig storlek), eller (som i fallet med Rays *Den nya Bubblan* från 2006) lämnar readymaden därhän till förmån för en direkt återgivning ur livet, så uppvisar de alla ett stort intresse för det hantverksmässiga. Med hjälp av dagens avancerade teknologi når detta intresse för perfektionen sin höjdpunkt i Koons fabriksliknande ateljé, där en hord medhjälpare arbetar i skift dygnet runt. Charles Ray säger att han vill att vi ska ”hålla andan” inför konstföremålet, och samma sak tycks gälla också för de båda andra skulptörerna.

Katharina Fritsch, *Frau mit Hund* (Dam med hund), 2004

TRAKTOR

Charles Rays *Traktor* (2005) tog inte mindre än sex år att färdigställa. Den är ett uttryck för den maniska upptagenhet av tillverkningen som utställningens deltagare har gemensam. Ray blev inspirerad av en övergiven traktor som han minns att han klättrade på som barn. Han köpte så småningom ett liknande fordon, plockade isär maskinen i dess drygt hundra beståndsdelar och skulpterade med hjälp av ett tiotal assistenter de enskilda komponenterna i lera. Ray valde att acceptera – och rent av leka med – de oundvikliga variationer som blev följden av att så många hjälptes åt, och när de enskilda styckena var gjutna och äntligen hopsatta igen visade sig det att verket hade fått en subtilt levande yta. Den manuellt bearbetade formen får den nästan ett ton tunga klumpen av mattpolerat aluminium att skälva av liv. Eftersom *Traktor* frambesvärjer en industriell dinosaurie öppnar den också upp för en viss ruinromantik, och därigenom för en hel värld av icke-formellt innehåll. Ray insåg tidigt att skulpturen kan – och faktiskt måste – vara mer än enbart form.

Charles Ray, *Traktor* (Traktor), 2005

SKULPTUR EFTER SKULPTUR

När Fritsch, Ray och Koons utgick från readymaden och rörde sig vidare mot den helt och hållet skapade bilden kom motivet och ämnet, som under abstraktionens och minimalismens långa välde varit undertryckt, tillbaka. Ingen av konstnärerna har dragit sig för att anspela på gångna tiders skulptur, inte heller den som gjordes i ett så avlägset förflutet som den grekiska antiken. Rays *Ung man* (2012) uppdaterar den grekiska **kouros**-typen i form av en kalifornisk hipster, medan Koons *Metallisk Venus* (2010–12) omtolkar *Venus Kallipygos* från första århundradet e.Kr. (gjord efter ett grekiskt original) som ett glänsande stycke lava med virvlar och veck. *Venus Kallipygos* brukar kallas för ”Venus med den vackra bakdelen”, och var inspirerad av berättelsen om två systrar som grälade om vem som hade den mest fulländade rumpan. Utställningens curator, Jack Bankowsky, föreslår lekfullt att vi kan tänka oss att denna tävling nu istället äger rum mellan Koons förkromade gudinna och Charles Rays unga, nakna man.

Charles Ray, *Young Man* (Ung man), 2012

Jeff Koons, *Metallic Venus* (Metallisk Venus), 2010–12

LITEN ORDLISTA

Minimalism är en term som brukar användas för att beskriva konst som är helt fri från konstnärens eget personliga uttryck och avtryck. En minimalistisk skulptur kan exempelvis bestå av ett antal fabriksstillverkade lådor som placeras invid varandra enligt ett bestämt schema.

Popkonst är en konstriktning som föddes i Storbritannien på 1950-talet och som sedan utvecklades i USA. I popkonstverk kan vardagliga och massproducerade föremål ges utrymme, till exempel reklambilder och konsumtionsvaror.

Andy Warhol (1928–1987) är en av de mest välkända popkonstnärerna. Han upprepade till exempel bilden av Marilyn Monroe eller Campells soppa flera gånger på en och samma målning.

Readymades kallas verk som är konstruerade av objekt som redan existerar, ofta vardagliga och massproducerade. Konstnären har sedan använt objektet som det är i en annan kontext. Begreppet readymade användes första gången av Marcel Duchamp omkring 1915.

Marcel Duchamp (1887–1968) var en konstnär som radikalt förändrade synen på vad konst kan vara. Han lämnade in en fabriks-tillverkad urinoar till en utställning 1917 och hävdade att det var en skulptur. Duchamp menade att om en konstnär väljer ut ett befintligt föremål (en readymade) och placerar det i ett konstsammanhang, så är det konst. Han hävdade också att konsten uppstår i mötet betraktaren.

Kouros är monumentala skulpturer av nakna män från den arkaiska tiden (år 800–480 f. Kr.) i grekisk konst. De var idealiserade bilder snarare än porträtt och de hämtade sin inspiration från egyptisk skulptur.

UPPGIFTER OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

BILDANALYS

Jämför Jeff Koons *Metallisk Venus* och *Venus Kallipygos* (sök bild på nätet!). **Diskutera** skillnader och likheter.

Gör en gemensam bildanalys utifrån nedanstående modell.

Denotation i en bildanalys är en saklig beskrivning av ett verk exempelvis innefattande:

- Vad ser vi i verket? (Människor, saker, miljöer, skeende)
- Komposition? Intressepunkt?

Konnotation i en bildanalys är en tolkning av konstverket:

- Vad tänker och känner vi när vi ser verket?
- Värderingar? (privat, gemensamt, kulturellt)
- Vad gör verket intressant/ointressant?

SYFTE: Att öva sig i att analysera konstverk och utveckla förståelse för vissa ord och begrepp som kan användas för att kunna samtala om bilder.

KITSCH

I 1700-talets Frankrike hade samlandet av små porslins-skulpturer hög status. Långt senare blev tyska så kallade Hummelfiguriner populära samlarobjekt för medelklassen. Jeff Koons skulptur *Michael Jackson och Bubbles* är som en uppförstorad Hummelfigurin och har blivit ett samlarobjekt för de omåttligt rika. Många hävdar att prydnadsföremål som till exempel bemålade porslinsfigurer är kitsch och det finns dem som hävdar att även Jeff Koons konst är kitsch.

Kitsch är låneord från tyska eller jiddisch och syftar på konst eller konsthantverk av undermålig estetisk kvalitet.

Jeff Koons leker med våra föreställningar om vad som är fint och fult, högt och lågt. Han ställde ut den första versionen (den finns i fyra exemplar) av *Michael Jackson och Bubbles* på en utställning som hette *Banalities*, vilket betyder banaliteter. Något banalt är all dagligt, och därför oviktigt eller mindre intressant.

Fundera över om ni i klassen har några föremål som skulle kunna beskrivas som kitsch hemma. Varför finns de hemma hos er och vad betyder föremålet för er och er familj?

Ta en bild av dem med mobiltelefonen och **berätta** historien bakom, antingen muntligen eller skriftligen! **Diskutera** varför ni uppfattar dem som kitsch.

SYFTE: Att reflektera över begreppet kitsch och pröva sina ställningstaganden i en diskussion. Att utveckla förmågan att formulera sig och kommunicera i tal och skrift.

MADONNAN

Katharina Fritschs gula madonnaskulptur är modellerad efter en souvenir som såldes i en butik i pilgrimsstaden Lourdes i Frankrike. Souvenir-madonnan var inte lysande gul när Fritsch köpte den. Det starkt gula gör att skulpturen nästan ser platt och tvådimensionell ut.

Undersök olika madonnebilder i konsthistorien. *Titta* i böcker eller på nätet och ta reda på något om vad madonnan har haft för konsthistorisk och religiös betydelse.

Diskutera vad händer när en madonnabild som den här plockas ut ur sitt kyrkliga sammanhang och ställs på ett torg, eller på ett modernt konstmuseum?

SYFTE: Att utveckla förmågan att analysera historiska och samtida bilders uttryck, innehåll och funktioner. Att utveckla förmågan att formulera sig och kommunicera med andra.

EN SPÖKHISTORIA

Skriv en skräcknovell med inspiration från Katharina Fritschs skulptur. *Använd* minst tre av följande ord: förfärlig, monumental, isande, knallgrön, ljuvlig, gathörnet, tekopp, hopp, skåpbil. *Illustrera* berättelsen i valfri teknik.

SYFTE: Att utveckla fantasin och lusten att skapa både språkligt och bildligt. Att öva förståelsen för hur bild och text kan förstärka varandra i olika medier.

LITET BLIR STORT

Alla konstnärerna i *Skulptur efter skulptur* arbetar med att förskjuta storleksförhållanden i sina verk. Jeff Koons har gjort en vanligtvis lätt liten ballonghund till något stort, tungt och glänsande. Katharina Fritsch har skapat ett enormt ljusblått äpple med matt yta. Charles Ray har gjort en uppförstorad version av en skyltdocka. När litet blir stort (eller stort blir litet) sker det saker med oss betraktare. Vi ser sakerna i ett nytt ljus.

Skapa en modell till en skulptur som du skulle vilja låta tillverka i stort format. Arbeta med funna föremål, med lera, modellera, gips eller annat material. *Skissa* hur skulpturen skulle kunna se ut i stort format och placerad i ett sammanhang, exempelvis på ett museum eller i en stadsmiljö. *Skriv* en kort text där du berättar hur du har tänkt.

Jeff Koons, *Balloon Dog (Red)* (Ballonghund (röd)), 1994–2000

